

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 23.02.1976, sp. zn. Cpjf 117/75, ECLI:CZ:NS:1976:CPJF.117.1975.1

Číslo: 29/1975

Právní věta: K otázce účastníků občanského soudního řízení v některých věcech pěstounské péče (svěření dítěte do pěstounské péče, zrušení pěstounské péče a určení rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna podle ustanovení § 5 odst. 4 zákona č. 50/1973 Sb.).

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 23.02.1976

Spisová značka: Cpjf 117/75

Číslo rozhodnutí: 29

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Manželství, Národní výbory, Organizace socialistické, Pěstounská péče, Prokurátoři, Řízení před soudem, Účastníci řízení, Výživné dítěte, Způsobilost k právním úkonům

Předpisy: 94/1963 Sb. § 45

§ 15

§ 16

§ 17

§ 176 50/1973 Sb. § 2

§ 5

§ 85

§ 88 99/1963 Sb. § 32

§ 90

§ 94

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 29/1975 sb. rozh.

K otázce účastníků občanského soudního řízení v některých věcech pěstounské péče (svěření dítěte do pěstounské péče, zrušení pěstounské péče a určení rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna podle ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 50/1973 Sb.).

(Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR z 23. 2. 1976, [Cpjf 117/75](#))

Zákon č. 50/1973 Sb. o pěstounské péči usiluje svou úpravou o prohloubení výchovných opatření

upravených v zákoně o rodině (v zákoně č. 94/1963 Sb.), k nimž mohou orgány k tomu příslušné přikročit v případech, kdy není rodiči zabezpečena řádná výchova dětí.

Zákon o pěstounské péči tedy jednak v ustanovení § 1 výslovně navazuje na ustanovení zákona o rodině a jednak i ustanovením § 15 o řízení ve věcech pěstounské péče a navazuje na ta ustanovení občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb., jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 162/1973 Sb.), která upravuje řízení ve věcech péče soudu o nezletilé děti.

Je proto třeba ustanovení všech těchto uvedených předpisů chápat ve vzájemné souvislosti a uplatňovat je tak, by projednávání a rozhodování soudů ve věcech pěstounské péče probíhalo stejně jako ve věcech výchovy a výživy nezletilých dětí podle ustanovení zákona o rodině a občanského soudního řádu, pokud zákon o pěstounské péči nestanoví jinak nebo pokud to z jeho ustanovení nevyplývá.

V občanském soudním řízení soudy projednaly a pravomocně skončily po vydání zákona o pěstounské péči v letech 1973 a 1974 v ČSSR celkem 3778 věcí pěstounské péče. Krajské soudy v ČSR i SSR provedly také průzkum soudní praxe v této agendě. Uplatňováním ustanovení zákona č. 50/1973 Sb. a rozhodováním soudů ve věcech pěstounské péče se zabývaly i hodnotící zprávy Nejvyššího soudu ČSR (zejména Zpráva o průzkumu a zhodnocení úrovně rozhodování soudů ČSR ve věcech pěstounské péče podle zákona č. 50/1973 Sb., Cpj 33/1974, jejíž závěry byly soudům pro služební potřebu sděleny v Bulletinu Nejvyššího soudu ČSR, sešit 6/1974) /1/ a Nejvyššího soudu SSR (Správa o výsledkoch previerky a zhodnotenie aplikácie Zákona o pestúnskej starostlivosti, Cpj 14/1974, jejíž závěry byly soudům pro služební potřebu sděleny ve Výberu rozhodnutí a stanovisk Najvyššieho súdu SSR, sešit 6/1974). /2/

Získané poznatky i výsledky uvedeného hodnocení praxe soudů vyvolávají potřebu u některých otázek projednávání a rozhodování věcí pěstounské péče zdůraznit jednotný přístup k výkladu a aplikaci ustanovení zákona o rodině, zákona o pěstounské péči a občanského soudního řádu, jednotný postup v řízení ve věcech pěstounské péče a jednotné rozhodování soudů. Jde především o otázku povahy řízení a účastenství v řízení, v němž je rozhodováno o pěstounské péči a v některých případech o rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna (pěstounů) pro potřeby rozhodnutí o výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte (§ 2 a § 5 zákona č. 50/1973 Sb.). Tyto otázky jsou totiž při uplatňování návrhů ve věcech pěstounské péče, při přípravě jednání soudů, při jednání a rozhodování v těchto věcech a při posuzování oprávnění k podání odvolání proti rozhodnutím soudů o těchto věcech otázkami nepochybně důležitými.

Praxe soudů, usměrněná i závěry shora již uvedených hodnotících zpráv nejvyšších soudů republik, vychází správně z toho, že na projednávání a rozhodování věcí svěřených nezletilých dětí do pěstounské péče (popřípadě zrušení pěstounské péče) a věcí výživného těchto dětí v pěstounské péči se vztahují ustanovení § 176 a násl. o. s. ř., že je stejně jako věci výchovy a výživy nezletilých dětí uvedené v ustanovení § 176 odst. 1 o. s. ř. projednává senát a že řízení v nich lze zahájit zpravidla i bez návrhu.

V důsledku toho je třeba i otázku okruhu účastníků řízení ve věcech svěřených dítěte do pěstounské péče a ve věcech výživného nezletilých dětí v pěstounské péči posuzovat podle ustanovení § 94 odst. 1 o. s. ř. Ve věcech určení rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna pro potřeby rozhodnutí o výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte (§ 5 odst. 4 zákona č. 50/1973 Sb.) je pak třeba otázku okruhu účastníků řízení posoudit podle ustanovení § 90 (in fine) o. s. ř., vymezujícího okruh účastníků řízení ve věcech, v nichž se řízení zahajuje sice jen na návrh, ale v nichž účastníci nejsou v postavení navrhovatelů a odpůrců a v nichž jsou účastníky ti, které zákon za účastníky označuje.

Do řízení ve věcech pěstounské péče může vstoupit i prokurátor, národní výbor nebo společenská organizace (§ 32, § 33 a § 35 o. s. ř.). Národní výbor může také podat návrh na zahájení tohoto řízení

podle ustanovení § 32 o. s. ř.

a.) Ve smyslu ustanovení § 94 odst. 1 o. s. ř. jsou účastníky řízení ve věcech svěřeni nezletilého dítěte do pěstounské péče ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Účastníkem je tedy budoucí pěstoun (pěstouni), dítěte a jeho rodiče. V tomto řízení soud ustanovení nezletilému dítěti opatrovníka podle ustanovení § 83 odst. 1 zák. o rod. Byl-li již nezletilci, jehož oba rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovských práv anebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoven soudem opatrovník podle ustanovení § 78 odst. 1 zák. o rod., zastupuje tento opatrovník nezletilce v řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Účastníky řízení jsou ovšem i osoby, které měly dosud dítě ve své výchově podle rozhodnutí soudu vydaného podle ustanovení § 45 odst. 1 zák. o rod. Nejednotně je i nejvyššími soudy republik řešena otázka účasti manžela pěstouna v řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Např. již uvedená zpráva Nejvyššího soud SSR, sp. zn. [Cpj 14/74](#), účast manžela pěstouna v řízení dovozuje, zatímco již rovněž uvedená zpráva Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. [Cpj 33/74](#), dospívá k opačnému závěru.

Podle ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 50/1973 Sb. může být dítě svěřeno do pěstounské péče jednoho z manželů jen se souhlasem druhého z manželů, jestliže tito manželé žijí ve společné domácnosti. Tohoto souhlasu není třeba, jestliže druhý z manželů pozbyl způsobilosti k právním úkonům, nebo je-li opatření tohoto souhlasu spojeno s těžkou překonatelnou překážkou.

Z hlediska uváděného ustanovení § 2 odst. 2, věta za středníkem, zákona č. 50/1973 Sb. jde tedy o právo manžela budoucího pěstouna vyslovit souhlas nebo nesouhlas se svěřením dítěte do pěstounské péče druhého z manželů a tento souhlas je jedním ze zákonných předpokladů pro svěřeni dítěte do pěstounské péče jednoho z manželů. Zákon o pěstounské péči tu přiznává právo případně i zmařit svěřeni do pěstounské péče, nebude-li manželem budoucího pěstouna vysloven se svěřením dítěte do této péče souhlas. Ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 50/1973 Sb. je třeba chápat v úzké souvislosti s ustanovením § 4 odst. 1, věta druhá, téhož zákona, podle něhož byl-li ustanoven pěstounem jen jeden z manželů, je druhý z manželů, který s ním žije ve společné domácnosti, povinen pomáhat při výchově dítěte.

Zákon o pěstounské péči v těchto ustanoveních vyjadřuje společenský zájem na vytvoření dobrého a bezkolizního výchovného prostředí dítěte v pěstounské péči i s ohledem na život rodiny pěstouna (srov. § 3 zákona č. 50/1973 Sb.), v níž bude dítě vychovááno.

Prostředky k dosazení tohoto zákonem o pěstounské péči sledovaného hlediska k uplatnění práv vyplývajících z úpravy obsažené v tomto zákoně musí umožnit i procesní předpisy, i když jimi tato uvedená otázka výslovně řešena není.

V této souvislosti lze tu poukázat na to, že postavení manžela pěstouna nezletilého dítěte je tu obdobné jako postavení manžela osvojitele ve smyslu ustanovení § 66 odst. 2 zák. o rod., který je podle ustanovení § 181 odst. 1 o. s. ř. také účastníkem řízení o osvojení. Ustanovení § 66 odst. 2 zák. o rod. a ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 50/1973 Sb. zakládají tedy obdobně povinnosti podmíněně vyjádřením souhlasu manžela osvojitele v případě osvojení a manžela pěstouna v případě svěřeni dítěte do pěstounské péče.

Účelu pěstounské péče, jímž je zajištění náhradní výchovy, a to zejména rodinné výchovy nezletilým dětem v případech, kdy ze strany rodičů není zabezpečena řádná výchova dětí, spíše odpovídá, aby výklad právní úpravy okruhu účastníků řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče byl přiblížen právní úpravě účastníků řízení o osvojení dítěte, pro něž procesní předpis (§ 181 odst. 1 o. s. ř.) také stanoví, že manžel osvojitel je účastníkem řízení. Tato obdoba v procesní úpravě je bližší než pokud jde o právní postavení manžela jednoho z rodičů nezletilého dítěte při úpravě výchovy a výživy tohoto dítěte soudem (popřípadě postavení manžela občana, jemuž je dítě sevrěno do výchovy podle

ustanovení § 45 odst. 1 zák. o rod.). Podstatný rozdíl je tu právě v tom, že manželovi osvojitele a manželovi pěstouna je přiznáno právo zmařit odepřením svého souhlasu vznik právního vztahu zakládajícího takto výchovu (výchovné prostředí) dítěte.

Také otázku účastenství manžela pěstouna v řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče v těch případech, kdy k němu není souhlasu manžela pěstouna zapotřebí (§ 2 odst. 2 zákona č. 50/1973 Sb.), jakož i otázku okruhu účastníků řízení o zrušení pěstounské péče je na místě řešit shodně, jak jsou v případě osvojení dítěte tyto otázky upraveny ustanoveními § 181 odst. 3 a § 185 o. s. ř.

Manžel pěstouna tedy není v případech uvedených v ustanovení § 2 odst. 2 (in fine) zákona č. 50/1973 Sb. účastníkem řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, neboť právní úprava zákona o pěstounské péči tu výslovně stanoví případy, v nichž se zpravidla vznik pěstounské péče již nebude dotýkat práv manžela pěstouna, který se v těchto případech obvykle stejně nebude na pěstounské péči podílet pro objektivní okolnosti zákonem uvedené nebo předpokládané.

V řízení o zrušení pěstounské péče je třeba při výkladu otázky okruhu účastníků řízení vycházet z toho, že okruh účastníků tohoto řízení má zásadně odpovídat účastenství těch osob v řízení, kteří se zúčastnili projednání a rozhodování otázky svěřeni dítěte do této pěstounské péče.

Aplikace ustanovení § 94 odst. 1 o. s. ř. na uvedené případy účastenství manžela pěstouna v řízení o svěřeni nezletilého dítěte do pěstounské péče a v řízení o zrušení pěstounské péče odpovídá také výkladu tohoto procesního ustanovení, že totiž právy a povinnostmi ve smyslu ustanovení § 94 odst. 1 o. s. ř. se rozumějí i práva a povinnosti osob, o nichž se ve výroku rozhodnutí sice nerozhoduje, ale o nichž se přece jen jedná a které výrokem soudního rozhodnutí mohou být dotčeny (srov. Rozbor a zhodnocení úrovně občanského soudního řízení u soudů prvního stupně ve vybraných druzích soudní agendy, Pls 5/66 bývalého Nejvyššího soudu, viz sborník „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 55-56).

Ustanovením § 94 odst. 1 o. s. ř. a ustanovením § 15 a § 2 odst. 2 zákona č. 50/1973 Sb. odpovídá tedy takový výklad úpravy účastenství v řízení o svěřeni nezletilého dítěte do pěstounské péče, podle něhož je manžel pěstouna (v případech uvedených v ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 50/1973 Sb.) účastníkem tohoto řízení, což mu umožní uplatnit účelně v řízení hmotným právem přiznané oprávnění souhlasit nebo nesouhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče a případně i uplatnit opravný prostředek proti vydanému rozhodnutí a svěřeni dítěte do pěstounské péče.

Byl-li manžel pěstouna účastníkem řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, je také účastníkem řízení o zrušení této pěstounské péče, pokud toto manželství trvá, pokud manželé žijí ve společné domácnosti, pokud manžel pěstouna nepozbyl způsobilosti k právním úkonům nebo pokud jeho účast v řízení není spojena s překážkou těžko překonatelnou (srov. § 2 odst. 2 zákona č. 50/1973 Sb.).

Účastníky řízení o zrušení pěstounské péče však již nejsou osoby, které byly účastníky řízení o svěřeni do pěstounské péče z toho důvodu, že jim před vznikem pěstounské péče bylo nezletilé dítě v pěstounské péči dříve svěřeno do výchovy podle ustanovení § 45 odst. 1 zák. o rod.

2. Bylo již uvedeno, že otázka účastníků řízení ve věcech určení rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna pro potřeby rozhodnutí o výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte (§ 5 odst. 4 zákona č. 50/1973 Sb.) je třeba posoudit podle ustanovení § 90 (in fine) o. s. ř., když totiž jde o případ řízení zahájeného na návrh, v němž účastníky jsou ti, které zákona za účastníky označuje.

I na jednání a rozhodování o rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna pro potřeby rozhodnutí o výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte ve smyslu ustanovení § 5 odst. 4 zákona č. 50/1973 Sb. se vztahují ustanovení občanského soudního řádu o péči soudu o nezletilé (§ 176 a násl. o. s. ř.), ovšem s tou

výjimkou (danou právě ustanovením § 5 odst. 4 zákona č. 50/1973 Sb.), že předpokladem je tu podání návrhu příslušného okresního národního výboru na toto určení rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna. Ustanovení § 5 odst. 4 zákona č. 50/1973 Sb. svou speciální úpravou totiž vylučuje použití ustanovení § 81 odst. 1 o. s. ř. o zahájení řízení i bez návrhu. I v tomto řízení je základem nárok nezletilého dítěte na výživné vůči pěstounovi (srov. § 5 odst. 4, věta první, zákona č. 50/1973 Sb.), a to nikoli z pěstounské péče, nýbrž z vyživovací povinnosti mezi předky a potomky upravené zákonem o rodině (§ 88 - § 90 zák. o rod.). Není tu proto na místě chápat postavení navrhujeícího okresního národního výboru a pěstouna v tomto řízení jako navrhovatele a odpůrce.

Protože ovšem pro řízení o návrhu na určení rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna pro potřebu rozhodnutí o výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte pěstounské péči zákon č. 50/1973 Sb. ani ve svých ustanoveních o řízení (§ 15 a § 16 citovaného zákona) výslovně nestanoví okruh účastníků řízení (jako je tomu např. v § 181 odst. 1 o. s. ř. pro řízení o návrhu na osvojení nebo v § 194 odst. 2 o. s. ř. pro řízení o návrhu na povolení uzavřít manželství nezletilcem), je třeba ve smyslu ustanovení § 90 (in fine) o. s. ř. vycházet z ustanovení § 85 a § 88 zák. o rod.

Vedle pěstouna a příslušného okresního národního výboru, který soudu podal návrh na určení rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna, je tedy účastníkem tohoto řízení i dítěte, k němuž má pěstoun vyživovací povinnost, rodič dítěte a případně další osoby povinné poskytovat výživné dítěti (např. další z prarodičů dítěte, je-li pěstoun jedním z prarodičů dítěte v pěstounské péči).

Z uvedeného tedy vyplývá, že v otázce povahy občanského soudního řízení ve věcech pěstounské péče a v otázce okruhu účastníků tohoto řízení je třeba v praxi soudů vycházet zejména z těchto závěrů:

1 O svěřením nezletilého dítěte do pěstounské péče, o výživném nezletilého dítěte v pěstounské péči i o rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna k nezletilému dítěti v pěstounské péči (ve smyslu ustanovení § 5 odst. 4 zákona č. 50/1973 Sb.) jedná a rozhoduje soud podle ustanovení § 15 citovaného zákona a podle ustanovení občanského soudního řádu o péči soudu a nezletilce (§ 176 a násl. o. s. ř.) jako o věcech výchovy a výživy nezletilých dětí.

2. Rozhoduje-li soud o svěřením nezletilého dítěte do pěstounské péče, jsou účastníky řízení dítěte, jeho rodiče, pěstoun (pěstouni), manžel pěstouna (žije-li s ním ve společné domácnosti a je tedy ke svěřením dítěte do pěstounské péče zapotřebím jeho souhlasu, pokud nepozbyl způsobilosti k právním úkonům nebo pokud není opatření jeho souhlasu spojeno s těžko překonatelnou překážkou) a případně i občana, kterému dítě bylo svěřeno do výchovy podle ustanovení § 45 odst. 1 zák. o rod.

3. Jedná-li a rozhoduje-li soud o zrušení pěstounské péče, pak jsou zásadně účastníky řízení ti, kdož byli účastníky řízení o svěřením nezletilého dítěte do pěstounské péče.

Účastníky řízení o zrušení pěstounské péče však již nejsou osoby, které byly účastníky řízení o svěřením do pěstounské péče z toho důvodu, že jim před vznikem pěstounské péče bylo nezletilé dítě v pěstounské péči

dříve svěřeno do výchovy podle ustanovení § 45 odst. 1 zák. o rod.

Manžel pěstouna není účastníkem řízení o zrušení pěstounské péče v těch případech, kdy toto manželství již netrvá, kdy manželé spolu již nežijí ve společné domácnosti, pozbyl-li manžel pěstouna způsobilosti k právním úkonům nebo pokud jeho účast v tomto řízení by byla spojena s překážkou těžko překonatelnou.

4. Rozhoduje-li soud o rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna (pěstounů) k nezletilému dítěti v pěstounské péči pro potřeby rozhodnutí o výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte (§ 5 odst. 4 zákona

č. 50/1973 Sb.), jsou účastníky řízení dítě, jeho rodiče, pěstoun (pěstouni), popřípadě osoby povinné poskytovat výživné dítěti, a okresní národní výbor, který podal návrh na určení rozsahu vyživovací povinnosti pěstouna (pěstounů).

1) Výňatky z této zprávy a zhodnocení viz pod č. 28/1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

2) Výňatky z této zprávy a zhodnocení viz pod č. 27/1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.